

## **«Усміхнися і проголосуй»: чи викликає довіру використання штучного інтелекту на виборах?**

**Катерина Олександрівна Павшук\***

*Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,  
Харків, Україна*

*\*e-mail: k.o.pavshuk@nlu.edu.ua*

### **Анотація**

*Статтю присвячено дослідженню проблеми основних викликів, реальних побоювань та наслідків від втручання штучного інтелекту в реалізацію електронного врядування та на виборах як в Україні, так і за її межами. Метою є комплексне розуміння ролі штучного інтелекту в політичних кампаніях і аналіз користі та шкоди від його використання в контексті довіри до демократичності прийняття рішень. У роботі за допомогою емпіричного та порівняльно-правового методів дослідження доведено її актуальність, пов'язану з втручанням технологій штучного інтелекту у виборчі процедури, дезінформацією та діпфейками. Розглянуто основні вектори впливу функцій штучного інтелекту на цифрові виборчі процедури. Серед таких векторів виокремлено технічний та перцептивний впливи на перебіг виборчого процесу. Надано та проаналізовано низку кейсів із виборчої практики Європи та США. Визначено, що для подальшого удосконалення та розвитку електронного голосування технічна сторона можливостей штучного інтелекту може мати позитивний вплив, тоді як на перцептивному рівні, тобто на рівні сприйняття, штучний інтелект часто переростає в неконтрольовану силу та може мати наслідком руйнування усталених демократичних виборчих принципів шляхом маніпуляцій та дезінформації. Досліджено юридичні та позаюридичні способи боротьби з негативними наслідками використання штучного інтелекту в різних сферах та окреслено прогалини й завдання для національної практики регулювання функцій штучного інтелекту та нейромереж. Зроблено висновок про важливість запровадження дієвих інструментів запобігання надмірного і шкідливого використання штучного інтелекту, не випускаючи з поля зору і традиційно важливі принципи виборчого права.*

**Ключові слова:** штучний інтелект; довіра до виборчих процедур; дезінформація; діпфейки.

# "Smile to Vote": is the use of Artificial Intelligence in Elections Credible?

**Kateryna O. Pavshuk\***

Yaroslav Mudryi National Law University,  
Kharkiv, Ukraine

\*e-mail: k.o.pavshuk@nlu.edu.ua

## Abstract

*The article is devoted to the study of the main challenges, real fears and consequences of artificial intelligence interference in the implementation of e-governance and elections both in Ukraine and abroad. The aim is to provide a comprehensive understanding of the role of artificial intelligence in political campaigns and to analyse the benefits and harms of its use in the context of trust in democratic decision-making. The article uses empirical and comparative legal research methods to prove its relevance related to the interference of artificial intelligence technologies with electoral procedures, disinformation and deepfakes. The author examines the main vectors of influence of artificial intelligence functions on digital electoral procedures. Among these vectors, the author distinguishes technical and perceptual influences on the course of the electoral process. A number of cases from the electoral practice of Europe and the USA are presented and analysed. It is determined that the technical side of artificial intelligence capabilities can have a positive impact on the further improvement and development of electronic voting, while at the perceptual level, i.e. at the level of perception, artificial intelligence often develops into an uncontrollable force and can lead to the destruction of established democratic electoral principles through manipulation and misinformation. The article examines legal and extra-legal ways of combating the negative effects of artificial intelligence in various fields and outlines gaps and challenges for the national practice of regulating the functions of artificial intelligence and neural networks. The author concludes that it is important to introduce effective tools to prevent the excessive and harmful use of artificial intelligence, without losing sight of the traditionally important principles of electoral law.*

**Keywords:** artificial intelligence; trust in electoral procedures; disinformation; deepfakes.

## Вступ

Напередодні дострокових виборів до бундестагу, що проходили 23 лютого 2025 р., у Німецькому музеї у Мюнхені запустили науково-мистецький проект, який імітує процедуру голосування за допомогою штучного інтелекту (далі – ШІ). Професор інформаційних технологій у Вищій школі Амберг-Вайден Александер Петерхензель створив свою інсталяцію "Smile to Vote" («Усміхнися і проголосуй») ще в 2018 р. Фіктивна електронна кабінка для голосування сканує за допомогою системи розпізнавання людини, яка

перебуває в ній, і визначає її політичну приналежність – через кілька секунд виборець дізнається, яку партію «обрав» за нього штучний інтелект. Рішення приймається на основі збігів між рисами особи виборця з характеристиками, які ШІ виробив у результаті аналізу осіб реальних політиків – членів бундестагу – та приписав тій чи іншій партії [1].

Вочевидь, музейний проєкт на тлі швидкісного проникнення ШІ в усі сфери життя суспільства не лише демонструє перспективну реальність, а й змушує замислитися над тим, наскільки ми готові поступитися власною свободою рішень в обмін на зручність та економію часу, що, фактично, означає класичне «Бути чи не бути» довірі електронним процесам голосування на виборах, які наразі неминуче пов'язані з розвитком ШІ.

Попри таку вкрай філософську постановку питання, слід нагадати, що останнім часом цифрові технології широко застосовуються у виборчих процесах, зокрема для ведення списків виборців, авторизації виборців, навчання членів виборчих комісій, інформування виборців в ході передвиборної кампанії, забезпечення кібербезпеки і своєчасного виявлення втручань шахраїв у виборчий процес, власне, електронне голосування. У тому числі завдяки дедалі більшому розвитку ШІ ці електронні процеси стають доступнішими і простішими.

Електронне голосування є проявом більш широкої сфери – електронного урядування. У сфері електронного урядування серед ініціатив взаємодії між акторами різних рівнів належить взаємодія уряд-громадянин (G2C). У системі координат G2C пріоритетним є посилення залучення громадян і їхня взаємодія з державними службами. Електронне голосування, бюджет участі та інтернет-голосування, створення, впровадження та управління такими технологіями – все це класифікується як G2C. Водночас активна участь громадян через системи електронного голосування (наприклад, під час виборів), використання платформ спільного електронного голосування (наприклад, через інструменти партисипативного бюджету) та будь-яке інше активне залучення громадян до участі в системі прийняття рішень за допомогою інструментів ІКТ класифікується як «громадяни-уряд» (C2G) [2, с. 21]. Усі зазначені транзакції стають можливими і суттєво пришвидшуються завдяки розвитку ШІ, підвищують доступність та оперативність.

Саме тому в межах цього дослідження вбачається за потрібне розкрити переваги використання ШІ під час впровадження системи електронного голосування без надмірної гіперболізації його недоліків, даючи відповідь на питання: «Terra incognita чи контрольована сила?». На це сьогодні звертають увагу у своїх провідних дослідженнях науковці з різних куточків світу,

підкреслюючи особливу актуальність та універсальність проблематики, щороку таких досліджень стає дедалі більше. Фелікс М. Саймон, Кіган Макбрайд, Саша Алтай, Бхімаравану Ушарані, Зафір Куш, Рафаель Рубіо, Матеуш Лабуз та Крістофер Неррінг – це далеко неповний перелік зарубіжних науковців, які намагаються досягнути питання співвідношення користі й шкоди ІІІ в інформаційному просторі, у виборчих процесах, бізнесі. Усі вони відчувають обґрунтоване занепокоєння щодо можливості підриву довіри до демократичних процесів, особливо до виборів, породжене розвитком генеративного ІІІ. Глибокі фейки часто вважаються однією з особливо небезпечних форм маніпуляцій у медіа. Подальші дослідження підтверджують, що вони сприяють посиленню почуття невпевненості серед громадян і негативно впливають на інформаційне середовище [3, р. 454]. Серед вітчизняних дослідників слід виокремити низку досліджень Сюзанни Асірян, що стосуються використання ІІІ під час виборів, практики іноземних держав, загрози виборчому праву громадян та шляхи їх подолання [4].

Метою цієї статті є комплексне розуміння ролі ІІІ в політичних кампаніях і аналіз реалістичності використання ІІІ в електронному врядуванні, а так само під час виборчого процесу, з огляду на користь технологічного прогресу в наданні державних послуг і створенні інструментів, що дають змогу громадянам брати участь у процесах прийняття рішень.

Досягнення мети цього дослідження потребує вирішення таких завдань: 1) дослідити готовність європейських держав з позиції юридичного врегулювання застосування ІІІ; 2) проаналізувати стан готовності національної правової системи до всеохопного проникнення ІІІ в сферу електронного врядування та будь-якого іншого активного залучення громадян до участі в системі прийняття рішень за допомогою інструментів інформаційно-комунікаційних технологій, що класифікується як «громадяни-уряд» (C2G) та «уряд-громадяни» (G2C); 3) приділити особливу увагу аналітичним дослідженням та незалежному аудиту щодо використання технологій ІІІ на виборах; 4) навести основні рекомендації для підвищення довіри громадян до електронних процедур, пов'язаних із використанням технологій ІІІ.

## **Матеріали та методи**

Методологія дослідження відповідає тим завданням, які були поставлені на початку. Архітектура статті умовно поділяється на частини, що реалізують поставлені завдання для досягнення загальної її мети.

Відповідно, перша частина дослідження методологічно присвячена вивченню основних напрямів впливу ІІІ на соціальні взаємодії. Ця частина ґрунтується, переважно, на аналізі поняття і функцій ІІІ, наданих експертним

середовищем, у контексті його впливу на технічну складову організації та проведення виборів, а також на сферу сприйняття громадянами тих соціальних транзакцій та взаємодій, які супроводжуються використанням ІІІ та його можливостей.

Наступна частина, яка органічно випливає з попередньої, – це виявлення основних чинників і способів впливу ІІІ на перебіг сучасних виборчих кампаній. Окреслено та проаналізовано основні виклики та перестороги, які можуть підірвати довіру виборців до інституту виборів. На підставі практичних кейсів із виборчих перегонів минулого і сучасності, використано метод аналізу та порівняння прогресивно нового підходу до маніпуляцій електоратом за допомогою програм ІІІ. Аналіз цих кейсів дав змогу зробити висновки, наскільки згубними в сучасних політичних кампаніях можуть бути технології ІІІ, пропонуючи інноваційні методи залучення виборців, таргетованої реклами та аналізу даних.

Ураховуючи специфіку досліджуваної проблематики, одним із ключових матеріальних джерел є аналітичні записки, експертні огляди, нотатки розробників та зауваження тестувальників електронних програм, а так само емпіричні дослідження науковців із різних установ Європи, США та Близького Сходу.

Скориставшись емпіричним методом та методом юридичного аналізу, детально проаналізовано у третій частині дослідження, власне, способи регулювання використання функцій ІІІ в електронному врядуванні у широкому сенсі й у виборчих процедурах, зокрема, які є інноваційними і застосовуються в країнах Європейського Союзу та США. Врешті-решт, цей аналіз здійснено не лише на рівні європейського, американського та українського законодавства, він містить позаправові ініціативи, які лежать в основі сучасної боротьби з дезінформацією та дідфейками. Це дало змогу отримати холістичне уявлення про можливості інструментів захисту соціуму від катастрофічного впливу розвитку ІІІ.

Адаптація українського законодавства та інституційних завдань до положень та вимог Акта про штучний інтелект досліджено в частині про український досвід подолання викликів, які створює використання ІІІ за допомогою методу аналізу чинних у нашій державі нормативно-правових актів, які регулюють використання онлайн-медіа, вебсайтів та повноважень створених органів та відомств, яким належать відповідні повноваження. За допомогою застосування діалектичного методу на цій основі сформульовано висновки та виокремлено рекомендації з досліджуваної проблематики та перспектив використання ІІІ на виборах в Україні та за її межами.

Для вивчення проблематики використання функцій ШІ як у технічному, так і в перцептивному вимірах в електронному врядуванні, які зараз активно впроваджуються у світі, які імплементуються в національній площині, особливо для боротьби з ворожою дезінформацією, в майбутньому можуть використовуватися і в нашій державі для проведення виборів у більш досконалому форматі, а також вивчення викликів та занепокоєнь в усіх змістових частинах дослідження застосовано переважно метод аналізу та синтезу інформації, яка знаходиться у відкритому доступі.

Кожен змістовий підрозділ основної частини дослідження містить викладені як проміжні, так і підсумкові висновки, що дає змогу виявити логіку та послідовність міркувань, донести загальні враження та побоювання від загальносвітових тенденцій активного і не завжди контролюваного використання ШІ, перевертаючи класичні уявлення про передвиборну агітацію, проведення праймериз та саме голосування на виборах різних рівнів.

## **Результати та обговорення**

### ***Основні напрями впливу штучного інтелекту на соціальні взаємодії***

Штучний інтелект – це здатність комп'ютерів імітувати когнітивні функції людини, зокрема навчання та вирішення проблем. Інше визначення, більш орієнтоване на політику, надала Група експертів високого рівня зі штучного інтелекту, створена Європейською комісією в 2019 р.: ШІ – це «системи, які демонструють інтелектуальну поведінку шляхом аналізу свого оточення та виконання дій – із різним ступенем автономії – для досягнення конкретних цілей». До того ж, ШІ може бути інтегрований в апаратні пристрої, як-от складні роботи, автономні транспортні засоби, дрони або додатки Інтернету речей, а також взаємодіяти поза віртуальною сферою. Імітація когнітивних функцій часто можлива завдяки машинному навчанню (МН), яке визначається як здатність технологій, створених людиною, вилучати закономірності із зібраних даних і застосовувати їх щодо нових завдань, які вони, можливо, не виконували раніше. Іншими словами, завдяки закономірностям, отриманим за допомогою МН, сучасний ШІ часто може імітувати міркування, які люди використовують для вивчення нової інформації, прийняття рішень і отримання результатів [2, с. 7].

Зміни у системі взаємодії громадянин-уряд у контексті реалізації процедур електронного голосування можуть виявлятися в різних вимірах. Аналітики [2, с. 21] абсолютно слушно виокремлюють два таких виміри, які охоплюються розвитком ШІ, – технічний вимір реалізації виборчого процесу від оголошення про проведення голосування і до встановлення його результатів та перцептивний вимір або вимір сприйняття виборцями перебігу виборчого

процесу та його етапів. Авжеж, кожен із цих вимірів матиме свої наслідки впливу ІІІ на результати волевиявлення.

На наше глибоке переконання, використання ІІІ як технічна альтернатива усталеним класичним практикам голосування на виборах, забезпечуючи скорочення впливу людського фактору на процедури ведення списків виборців, авторизації виборців, навчання членів виборчих комісій, інформування виборців про перебіг передвиборної кампанії, забезпечення кібербезпеки і протидії шахрайству у виборчому процесі та електронне голосування може принести значно більше користі. Технологічні інновації впливають на те, як організовуються та проводяться виборчі кампанії. Від традиційних засобів масової інформації, таких як радіо, телебачення та кіно, до цифрових платформ, технологічна еволюція уможливила більшу персоналізацію та ефективність політичної комунікації. ІІІ полегшує аналіз великих обсягів даних, роблячи можливими високосегментовані та персоналізовані кампанії [5, р. 65]. З іншого боку, технічні ризики, з якими стикаються виборчі процеси в епоху ІІІ, – маніпуляції з даними, фальшиве профілювання та кібератаки. Звісно, ці практики можуть вплинути на прозорість і чесність виборів, ставлячи під загрозу такі базові принципи, як свобода голосу [5, р. 65].

Більше того, сьогодні ставиться питання в принципі про підтримку життєздатності демократії та зміцнення довіри до її основних інститутів. Мова йде про акцент на критичній необхідності активної політичної та громадянської участі. Принагідно виокремити і в цьому контексті позитивний вплив ІІІ, який у майбутньому може розширити можливості громадської участі через інтернет та соціальні мережі знову ж таки з урахуванням потенційних ризиків та загроз людській свободі, виборчим процесам – навіть у стабільних демократіях – і викликати занепокоєння щодо майбутньої ерозії демократичних систем [6, р. 151].

Довіра до виборів має першорядне значення для демократії, і громадяни більш схильні голосувати та підтримувати результати виборів, коли вони сприймають виборчі процеси як такі, що заслуговують на довіру. Найбільше питання у реаліях сьогодення – наскільки поява і використання різного роду функцій ІІІ збільшують чи зменшують довіру до виборчих процедур? Дослідження науковців із різних країн показали, що респонденти однаково довіряють автоматизованим і неавтоматизованим системам, але не мають чіткого уявлення про поріг довіри, встановлений політиками, необхідний для відхилення бюлетенів. Крім того, респонденти більше звинувачують членів виборчих комісій, ніж алгоритми, коли припускаються помилок,

хоча цей результат залежить від типу помилки та партійної приналежності респондентів [7].

Використання технологій ШІ в перцептивній сфері сприйняття подій і фактів виборчих перегонів та діпфейки, які є основним інструментом передвиборної агітації, становлять велику загрозу інституту виборів як такому, адже сприяють фрагментації та поляризації громадської думки і можуть підірвати довіру до демократичних процесів.

### ***Штучний інтелект як інструмент сучасних виборчих кампаній***

Зрозуміло, що у позитивному сенсі ШІ можуть використовувати для підвищення переконливості та стримування політичних партій і кандидатів. Вона дає змогу створювати більш витончені комунікаційні стратегії та оптимізувати виборчі ресурси. Однак він також створює етичні та практичні проблеми, такі як маніпулювання реальністю за допомогою глибоких фейків і надмірна сегментація електорату [5, р. 66]. У світовій виборчій практиці такі маніпуляції почали використовувати ще 1960 р., коли у день перших в історії США теледебатів, які транслювалися онлайн, кандидат від демократів Джон Кеннеді виглядав краще за свого опонента від республіканців Річарда Ніксона. Другий напередодні пошкодив коліно, деякий час лікувався і схуднув. Через це костюм на ньому трохи висів. Без сумніву, на його фоні Кеннеді був втіленням упевненості, енергійності та життєвої сили. Американські виборці змогли не просто почути, а й побачити своїх кандидатів, і для Кеннеді цей візуальний контраст став ключем до перемоги. Телебачення допомогло йому стати президентом. Американці, які слухали дебати по радіо і не бачили втомленого і спитнілого Ніксона, віддали перевагу останньому [8].

Як би там не було, але слід констатувати, що ШІ став ключовим інструментом у сучасних політичних кампаніях, пропонуючи інноваційні методи залучення виборців, таргетованої реклами та аналізу даних. Президентські вибори у США 2024 р. – це перші загальнодержавні вибори у демократичній державі, які проведені в час стрімкого і не завжди контрольованого розвитку ШІ. Дослідники висвітлюють як переваги, так і потенційні ризики, пов'язані з використанням ШІ на політичній арені та під час президентських виборів, називаючи технологію двосічним мечем залучення виборців та дезінформації [9, р. 73]. Підстав робити такі висновки, насправді, достатньо багато. Наприклад, під час затвердження кандидата від Демократичної партії. Тоді ж стався інцидент у Нью-Гемпширі: тисячам місцевих жителів зателефонували з проханням не голосувати на праймериз наступного дня. Річ у тім, що по той бік слухавки був голос, який нагадував президента Джо Байдена – хоч то був не він [10].

Прикладом використання Deepfake під час виборів є випадок у Словаччині. За два дні до голосування у Facebook з'явився аудіозапис, на якому чути два голоси. Вони обговорюють, як можна сфальсифікувати вибори, зокрема через купівлю голосів маргіналізованої ромської меншини в країні. Словацький виборець в одному з голосів міг упізнати лідера партії «Прогресивна Словаччина» Міхала Шимечки, в іншому – Моніку Тодову з газети Denník N. Хоча сторони заявили, що аудіозапис є фейком, його публікація мала значний ефект. Річ у тім, що аудіо з'явилося у Facebook під час 48-годинної тиші у медіа та політиці. Це означало, що пост було важко широко спростувати. Пізніше було встановлено, що аудіозапис зробили за допомогою нейронної мережі [8].

Професори Корнельського університету, Сара Крепс і Даг Крінер, надіслали десятки тисяч електронних листів понад 7 тис. представників штатів. Зміст листів імітував звернення небайдужих виборців, проте половина з них була згенерована ШІ.

Експеримент показав, що за допомогою ШІ можна створити вигадані запити, спроможні заплутати передвиборчий штаб кандидата. Завдяки технології машинного навчання згенеровані тексти важко відрізнити від написаних людьми [8].

Водночас втішними є висновки авторитетного британського Інституту Алана Тюрінга. Було вивчено понад 100 національних виборів, що відбулися з 2023 р., і виявили, що «лише 19 зазнали втручання ШІ». Крім того, докази не продемонстрували жодних «чітких ознак значних змін у результатах виборів порівняно з очікуваними показниками політичних кандидатів за даними опитувань» [11].

За словами експертів, жодна організація, жоден уряд чи закон наразі не в змозі приборкати руйнівного впливу ШІ на процеси, які відбуваються.

### ***Правове регулювання використання функцій ШІ***

Щоб використання технологій ШІ не призвело до світового апокаліпсису, Європейська комісія у квітні 2021 р. уперше запропонувала прийняти Акт про штучний інтелект, який, попри всі труднощі з його розробкою, був затверджений у березні 2024 р. та вважається першим у світі нормативно-правовим актом, який регулює сферу використання ШІ.

Акт передбачає зобов'язання щодо ШІ з урахуванням його потенційних ризиків і рівня впливу в різних сферах, зокрема й у виборчій конкуренції. Акт про ШІ функціонує як законодавство щодо безпеки споживачів і застосовує «ризик-орієнтований підхід» щодо продуктів або послуг, які

використовують інструменти та функції ШІ. Таким чином, додатки зі штучним інтелектом зазнаватимуть різного ступеня перевірок залежно від рівня ризику, пов'язаного з ними. Більшість положень закону набудуть чинності через два роки після його опублікування. Однак норми, що стосуються заборонених систем ШІ, почали застосовуватися через шість місяців, а ті, що стосуються генеративного ШІ, – через 12 місяців. Правила для систем ШІ з високим ступенем ризику набудуть чинності через три роки. Щодо управління, ЄС наразі створює систему для нагляду за виконанням Акта про ШІ та моніторингу досягнень у сфері ШІ в країнах – членах ЄС. Основним компонентом цієї системи управління є Офіс з питань штучного інтелекту – централізований офіс, який працюватиме в межах Генерального директорату з питань комунікаційних мереж, контенту та технологій (DG CNECT) Європейської комісії [2, с. 10–11].

У США у грудні 2023 р. було прийнято «Закон про захист виборів від оманливого штучного інтелекту» [11]. Він дозволяє політикам через суд забороняти поширювати пов'язані із ними діпфейки. Також закон забороняє використовувати створений штучним інтелектом контент, який є оманливими, для впливу на вибори або для збору коштів. Агентство США з кібербезпеки (CISA) разом із владою окремих штатів працює над запровадженням кримінальної відповідальності для політичних акторів, які використовують створений ШІ контент для введення в оману своїх виборців або конкурентів. Окрім змін до законодавства, урядом створені та діють державні організації, як, наприклад, «DAPRA» або «National Science Foundation», які розробляють технології, щоб краще розпізнавати контент, згенерований ШІ [12; 13].

Але варто розуміти і той факт, що правовим регулюванням світове співтовариство не тільки «рятується» від згубного впливу ШІ, намагаючись таким чином встановити юридичні рамки його використання. Розвиток технологій ШІ є пріоритетом для урядів у всьому світі, мобілізуючи акторів на розробку стратегій і політик, спрямованих на прискорення та впровадження ШІ в промисловості, на ринках та в урядах. З огляду на це дослідником Фернандо Філгейрасом проаналізовано причинно-наслідковий механізм між інституційною динамікою політичних режимів та розвитком ШІ, порівнявши 30 країн, які розвиваються, щоб зрозуміти політичну та управлінську динаміку, яка пояснює результати, досягнуті завдяки політиці у сфері ШІ. Дослідження ґрунтується на даних Індексу трансформації (ВТІ) Фонду Бертельсмана та Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) з використанням кількісного порівняльного аналізу на основі нечітких множин (QCA) для аналізу кейсів. Результати дослідження вражають – авторитарні країни демонструють кращі результати у сфері розвитку ШІ [14,

р. 449]. Цілком логічно зробити висновок, що саме в авторитарних країнах ШІ ніколи не буде використовуватися для зміцнення демократичних практик, натомість будь-яка традиційна демократична держава може з легкістю скотитися до диктатури за допомогою, в тому числі й ШІ.

До речі, доволі показовим є аналіз новинних статей (N = 38 787), зібраних з 12 провідних англійських газет за період з 2010 по 2023 р. для вивчення настроїв у заголовках новин на основі аналізу дев'яти сфер: вплив ШІ на бізнес, економіку та робочі місця (37,40 %), трансформації ШІ в освіті та дослідженнях (17,70 %), ШІ в національній безпеці та глобальному партнерстві (11,20 %), підриви ШІ в медіа та креативних індустріях (9,6 %), інноваційні рішення на основі ШІ (7,30 %), регулювання, етика та конфіденційність даних у сфері ШІ (6,40 %), конкуренція та динаміка ринку в технологічних галузях (4,90 %), ШІ в охороні здоров'я та боротьбі зі зміною клімату (3,47 %) показав, що газети Глобальної Півночі, такі як The Guardian та The NYT, висвітлювали ШІ негативно у 24 % заголовків новин, тоді як газети Глобального Півдня, такі як China Daily та Bangkok Post, висвітлювали ШІ позитивно у 14,5 % заголовків новин [15].

### ***Український досвід подолання викликів, які створює використання ШІ***

Відповіді на виклики, які створює ШІ у виборчій сфері, є різноманітними. Деякі технологічні платформи вжили заходів саморегулювання, наприклад, почали маркувати контент, створений за допомогою ШІ. Однак саморегулювання виявилось недостатнім, і для захисту цілісності виборчих процесів потрібне більш рішуче законодавче реагування. У деяких країнах закони, що забороняють використання «глибоких фейків» у виборчих кампаніях, вже впроваджені. ШІ пропонує як можливості, так і ризики, і його вплив на демократію залежить від того, як керувати його застосуванням і пом'якшувати його негативні наслідки. Вкрай важливо створити чітку національну та міжнародну нормативно-правову базу, яка б регулювала використання ШІ у виборчих кампаніях. Ці рамки повинні забезпечувати прозорість, справедливість і захист виборчих прав. Співпраця між урядами, виборчими інституціями, технологічними компаніями та громадянським суспільством має важливе значення для збереження цілісності та легітимності демократичних процесів у цифрову епоху [5, р. 65].

Процес вступу до ЄС передбачає відповідність критеріям вступу, йдеться, приміром, про прийняття та імплементацію європейського законодавства. Очікується, що Україна як країна-кандидат на вступ до ЄС найближчими роками інкорпорує Акт про штучний інтелект у своє національне законодавство в межах процесу вступу до Європейського Союзу. Тому розуміння Акта

про штучний інтелект є надзвичайно важливим для повного усвідомлення впливу ШІ на майбутній виборчий процес в Україні. Зокрема, Акт ЄС про штучний інтелект є підґрунтям, що має потенційний вплив на широкий спектр фундаментальних прав, зокрема таких, як право голосу, закріплене в ст. 39 Хартії основних прав Європейського Союзу, яка згадується в преамбулі до Акта про штучний інтелект. Акт про ШІ спрямований на забезпечення фундаментальних прав, демократії та верховенства права. Його ст. 48 передбачає критерії щодо визначення систем ШІ з високим ступенем ризику, які можуть завдати шкоди фундаментальним правам, зокрема й праву голосу [2, с. 10].

Відповідно до Закону України «Про медіа», який набув чинності 31 березня 2023 р., Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення (НРТР), незалежний орган, що відіграє визначальну роль у нагляді за онлайн-платформами. Цей Закон приводить українське медійне законодавство у відповідність до стандартів ЄС, зокрема до Директиви ЄС про аудіовізуальні медійні послуги. НРТР у співпраці з іншими органами відповідає за визначення та оновлення критеріїв класифікації онлайн-медіа та забезпечення дотримання законодавства у сфері медіа. Це передбачає моніторинг контенту для запобігання певним порушенням, а саме мові ворожнечі та пропаганді. Онлайн-ЗМІ можуть добровільно реєструватися в НРТР, отримуючи такі переваги, як право на державні закупівлі, державні гранти та офіційний статус журналіста. Регулятор забезпечує дотримання вимог щодо контенту та гарантує, що платформи дотримуються прозорості та правових стандартів. Водночас аналітики зауважують, що новий Закон не містить положень, які визначають, як регулювати використання ШІ або як виявляти шахрайство, якщо згенерований ШІ контент впливає на вибори. Ця прогалина засвідчує, що існує важлива сфера, де слід запровадити додаткові регуляторні заходи щодо належного або неналежного використання ШІ у виборчому контексті, щоб нові технології не підривали справедливість і доброчесність виборчого процесу в Україні [2, с. 21].

Не зачіпаючи полеміку щодо можливості проведення виборів в Україні в умовах воєнного стану та керуючись здоровим глуздом, а також однозначним і лаконічним конституційним положенням про заборону їх проведення за таких обставин, слід підкреслити малоімовірність проведення президентських виборів найближчим часом. Як наслідок, і впровадити технічні можливості ШІ у виборчій кампанії в умовах війни теж поки не має жодних перспектив хоча б тому, що Україна навіть у мирні часи, бодай у форматі пілотного проекту, не запроваджувала функцій ШІ у виборчі процеси. А у період дії воєнного стану і поготів. Хоча, ще у 2019 р. було створено Екс-

пертно-консультаційний комітет з питань розвитку сфери Штучного Інтелекту в Україні при Міністерстві Цифрової трансформації України, основне завдання якого – підвищення конкурентоспроможності України у сфері ШІ.

Однак війна спричинила цифровізацію багатьох процесів у нашій державі, яка, у свою чергу, спростила, модернізувала і прискорила соціальні транзакції, розвинула ініціативи для виявлення, захисту та протидії дезінформації, що може допомогти захистити українських виборців від цілеспрямованих інформаційних маніпуляцій та, зрештою, позитивно вплинути на можливі майбутні вибори в Україні. До таких ініціатив долучились українські стартапи Mantis Analytics [16], який обробляє тисячі повідомлень і гігабайти даних зі ЗМІ, соціальних мереж і інформаційних платформ у режимі реального часу та наносить їх на інтерактивну карту. Інший український стартап Osavul [17] аналізує вебсайти та соціальні мережі, зокрема Telegram, вимірюючи кількісні та якісні показники потенційних загроз, виявляючи першоджерело та ознаки координації між тими, хто поширює дезінформацію, за допомогою ШІ [2, с. 21]. Варто сподіватися на те, що такі ініціативи і активна цифрова політика з боку держави не тільки реально допомагати-муть у боротьбі з пропагандистськими і дезінформаційними кампаніями ворога, а й у майбутньому стануть напрацьованим ресурсом та робочою платформою у боротьбі з суто виборчими викликами.

## **Висновки**

Експеримент у німецькому музеї з голосуванням за допомогою ШІ оголив низку питань і примусив замислитися над основними викликами, які породжує використання функцій ШІ, та, з огляду на слабку юридичну та фактичну готовність боротися з такими викликами, підкреслив скоріше вдавану фантастичність і зручність від використання сучасних технологій, і навіть глобальну загрозу всім демократичним процедурам.

Президент Швейцарії Віола Амхерд на Всесвітньому економічному форумі в Давосі попередила, що «досягнення штучного інтелекту дозволяють... неправдивій інформації виглядати все більш достовірною» і становлять загрозу для довіри [11].

Відверто кажучи, занепокоєння щодо ШІ та демократії, а особливо щодо виборів, є виправданими. Насамперед через те, що функції ШІ можуть створити альтернативну реальність, спотворити факти і видати бажане за дійсне за лічені хвилини без залучення значних ресурсів та масштабних піар-кампаній. У цій ситуації єдиним ефективним запобіжником негативного впливу ШІ на соціальні й державні процеси є прозора державна політика, щонайперше у сфері передвиборчої комунікації.

Головними завданнями на сьогодні для України є такі: почати процедури імплементації Акта про штучний інтелект у частині закріплення повноважень за органами влади, які б регулювали використання ШІ; розробити пілотні проекти використання технологій ШІ під час виборчих кампаній з метою створення перспективного плану їх впровадження; продовжувати розвивати механізми відповідального використання функцій ШІ в електронному врядуванні і на різних щаблях соціальної взаємодії; поступово та «м'яко» адаптувати урядовців, посадових і службових осіб та громадян до використання ШІ у різних сферах шляхом навчання, інформування та широкого суспільного залучення тощо.

Виборча практика довела, що використання ШІ у виборчих кампаніях суттєво трансформує політичний і демократичний ландшафт, вносить нову динаміку у виборчі процеси, впливаючи на спосіб проведення кампаній.

Однак не можна не погодитись із тим, що розвиток ШІ та адаптація до нього не повинні стати єдиним фокусом. У такому разі ми ризикуємо випустити з поля зору одвічні загрози демократії та виборам, які не мають нічого спільного з технологіями: масове позбавлення виборців виборчих прав; залякування виборчих посадових осіб, кандидатів і виборців; напади на журналістів і політиків; втрата системи стримувань і противаг; політики, що поширюють неправду; і різні форми державного гноблення (включаючи обмеження свободи слова, свободи преси та права на протест). Наукові дослідження показали, що з майже 73 країн, які проводять вибори цього року, лише 47 класифікуються як повні (або принаймні з недовіками) демократії, згідно з Our World in Data / Economist Democracy Index, а решта є гібридними або авторитарними режимами [11].

#### **Список використаних джерел**

- [1] Peterhaensel A. Smile to Vote – Political Physiognomy Analytics. URL: <https://alexanderpeterhaensel.com/smiletovote> (last accessed: 24.04.2025).
- [2] Адаптація законодавства ЄС у сфері штучного інтелекту до виборчих процесів: Шлях для України. *IFES Україна*. 2024. 38 с. URL: <https://www.ifesukraine.org/wp-content/uploads/2025/01/ifes-ukraine-artificial-intelligence-ukr.pdf> (дата звернення: 24.04.2025).
- [3] Łabuz, M., Nehring, C. On the way to deep fake democracy? Deep fakes in election campaigns in 2023. *European Political Science Open Access*. 2024. Vol. 23(4). P. 454–473. <https://doi.org/10.1057/s41304-024-00482-9>.
- [4] Асірян С. Р. Використання штучного інтелекту під час виборів, практика, загрози виборчому праву громадян та шляхи подолання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2023. Вип. 77(2). С. 17–22. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.77.2.2>.
- [5] Rubio, R. Does artificial intelligence redefine election campaigns and their democratic effects? [EL USO DE LA INTELIGENCIA ARTIFICIAL EN LAS CAMPACAS

- ELECTORALES Y SUS EFECTOS DEMOCRÁTICOS]. *Revista de Derecho Politico*. 2025. Vol. 122. P. 65–102. <https://doi.org/10.5944/rdp.122.2025.44742>.
- [6] Kuş Z. Artificial Intelligence and the Advancement of Civic and Political Engagement: Opportunities and Challenges for Democracy. *IGI Global Scientific Publishing*. 2025. P. 151–168. <https://doi.org/10.4018/979-8-3693-9015-3.ch006>.
- [7] Kennedy R., Tiede L. B., Ozer A. L., Marinov, N. Signed, Sealed, Counted? An Experimental Study of Mail-in Ballot Signature Verification. *Political Research Quarterly*. 2025. <https://doi.org/10.1177/10659129251319298>.
- [8] Пилипів І. У 2024 році понад 2 мільярди людей проголосують. Уже зараз всі хвилюються через ШІ. Що відбувається? *Економічна правда*. 2023. 19 жовт. URL: <https://epravda.com.ua/publications/2023/10/19/705624/> (дата звернення: 24.04.2025).
- [9] Usharani B. Artificial Intelligence and the 2024 US Presidential Election: A Double-Edged Sword of Voter Engagement and Disinformation. *Democracy and Democratization in the Age of AI. IGI Global Scientific Publishing*. 2025. P. 73–102. <https://doi.org/10.4018/979-8-3693-8749-8.ch005>.
- [10] Дідковська М. Електоральна Одиссея-2024. Як штучний інтелект впливає на президентські вибори у США. *Громадське*. 2024. 2 жовт. URL: <https://hromadske.ua/svit/231970-elektoralna-odisseia-2024-iaak-shtuchnyy-intelekt-vplyvaye-na-prezydentski-vybory-u-ssha> (дата звернення: 24.04.2025).
- [11] Simon F. M., Keegan McBride, Sacha Altay. AI's impact on elections is being overblown. September 3, 2024. URL: <https://www.technologyreview.com/2024/09/03/1103464/ai-impact-elections-overblown/> (last accessed: 24.04.2025).
- [12] Protect Elections from Deceptive AI Act. URL: <https://www.congress.gov/bill/118th-congress/senate-bill/2770/text?s=2&r=1&q=%7B%-22search%22%3A%22protect+elections+from+deceptive+ai+act%22%7D> (last accessed: 24.04.2025).
- [13] Бєдовська О. Штучний інтелект і президентські вибори США: хто кого? 24 квіт. 2024. ОПОРА. URL: [https://www.oporaua.org/polit\\_ad/shtuchniy-intelekt-i-prezidents-ki-vibori-ssha-hto-kogo-25197?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTAAR0SXSOJXfFfeoQfbGAe4GhSbTTgZ6xRwKce4Wg\\_ip73LYNn3lVGXak0qGY\\_aem\\_AbxyGLywNckCyvbkFyfJPMfQQY4aY0tEBwWpjHr-u5MoP9cOfpG-wd6cNIEx4A-87JpMlctWxDgzrmOmTtHeMdJ](https://www.oporaua.org/polit_ad/shtuchniy-intelekt-i-prezidents-ki-vibori-ssha-hto-kogo-25197?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTAAR0SXSOJXfFfeoQfbGAe4GhSbTTgZ6xRwKce4Wg_ip73LYNn3lVGXak0qGY_aem_AbxyGLywNckCyvbkFyfJPMfQQY4aY0tEBwWpjHr-u5MoP9cOfpG-wd6cNIEx4A-87JpMlctWxDgzrmOmTtHeMdJ) (дата звернення: 24.04.2025).
- [14] Filgueiras F. The politics of AI: democracy and authoritarianism in developing countries *Journal of Information Technology and Politics*. 2022. Vol. 19, issue 4. P. 449–464. <https://doi.org/10.1080/19331681.2021.2016543>.
- [15] Ittefaq M., Zain A., Arif R., Ahmad T., Iqbal A. Global news media coverage of artificial intelligence (AI): A comparative analysis of frames, sentiments, and trends across 12 countries. *Telematics and Informatics*. 2025. Vol. 96. P. 102–223. <https://doi.org/10.1016/j.tele.2024.102223>.
- [16] Mantis Analytics. Protect Cognitive Security in Real [Mantis Analytics. Захист когнітивної безпеки в режимі реального часу]. URL: <https://mantisanalytics.com/> (last accessed: 24.04.2025).
- [17] Osavul – an AI-powered security against information threats [Osavul – захист від інформаційних загроз на основі штучного інтелекту]. URL: <https://www.osavul.cloud/> (last accessed: 24.04.2025).

## References

- [1] Peterhaensel, A. Smile to Vote – Political Physiognomy Analytics. Retrieved from <https://alexanderpeterhaensel.com/smiletovote>.
- [2] Adapting EU legislation on artificial intelligence to electoral processes: The way forward for Ukraine. (2024). *IFES Ukraine*. Retrieved from <https://www.ifesukraine.org/wp-content/uploads/2025/01/ifes-ukraine-artificial-intelligence-ukr.pdf>.
- [3] Łabuz, M., & Nehring, C. (2024). On the way to deep fake democracy? Deep fakes in election campaigns in 2023. *European Political Science Open Access*, 23(4), 454-473. <https://doi.org/10.1057/s41304-024-00482-9>.
- [4] Asirian, S.R. (2023). The use of artificial intelligence during elections, practice, threats to the electoral right of citizens and ways to overcome them. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: Law*, 77(2), 17-22. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.77.2.2>.
- [5] Rubio, R. (2025). Does artificial intelligence redefine election campaigns and their democratic effects? [EL USO DE LA INTELIGENCIA ARTIFICIAL EN LAS CAMPAÑAS ELECTORALES Y SUS EFECTOS DEMOCRÁTICOS]. *Revista de Derecho Político*, 122, 65-102. <https://doi.org/10.5944/rdp.122.2025.44742>.
- [6] Kuş, Z. (2025). Artificial Intelligence and the Advancement of Civic and Political Engagement: Opportunities and Challenges for Democracy. *IGI Global Scientific Publishing*, 151-168. <https://doi.org/10.4018/979-8-3693-9015-3.ch006>.
- [7] Kennedy, R., Tiede, L.B., Ozer, A.L., & Marinov, N. (2025). Signed, Sealed, Counted? An Experimental Study of Mail-in Ballot Signature Verification. *Political Research Quarterly*. <https://doi.org/10.1177/10659129251319298>.
- [8] Pylypiv, I. (October 19, 2023). In 2024, more than 2 billion people will vote. Everyone is already worried about AI. What is going on? *Ekonomichna Pravda*. Retrieved from <https://epravda.com.ua/publications/2023/10/19/705624/>.
- [9] Usharani, B. (2025). Artificial Intelligence and the 2024 US Presidential Election: A Double-Edged Sword of Voter Engagement and Disinformation. Democracy and Democratization in the Age of AI. *IGI Global Scientific Publishing*, 73-102. <https://doi.org/10.4018/979-8-3693-8749-8.ch005>.
- [10] Didkovska, M. (October 2, 2024). Electoral Odyssey-2024. How artificial intelligence affects the US presidential election. *Hromadske*. Retrieved from <https://hromadske.ua/svit/231970-elektoralna-odisseia-2024-iak-shtuchnyy-intelekt-vplyvaye-na-prezydentski-vybory-u-ssha>.
- [11] Simon, F.M., Keegan McBride, & Sacha Altay. (2024). AI's impact on elections is being overblown. Retrieved from <https://www.technologyreview.com/2024/09/03/1103464/ai-impact-elections-overblown/>.
- [12] Protect Elections from Deceptive AI Act. Retrieved from <https://www.congress.gov/bill/118th-congress/senate-bill/2770/text?s=2&r=1&q=%7B%22search%22%3A%22protect+elections+from+deceptive+ai+act%22%7D>.
- [13] Bedovska, O. (April 24, 2024). Artificial Intelligence and the US Presidential Election: Who is Who? *OPORA*. Retrieved from [https://www.oporaua.org/polit\\_ad/shtuchny-intelekt-i-prezidents-ki-vibori-ssha-hto-kogo-25197?fbclid=IwZXh0b-gNhZW0CMTAAAR0XSXSOJXfFfoQfbGAe4GhSbTTgZ6xRwKce4Wg\\_ip73LYN-n3lVGXak0qGY\\_aem\\_AbxyGLyWnckCyvbkFyfJPMfQQY4aY0tEBwWp-jHr-u5MoP9cOfpG-wd6cNItEx4A-87JpMlctWxDgzrmOmTtHeMdJ](https://www.oporaua.org/polit_ad/shtuchny-intelekt-i-prezidents-ki-vibori-ssha-hto-kogo-25197?fbclid=IwZXh0b-gNhZW0CMTAAAR0XSXSOJXfFfoQfbGAe4GhSbTTgZ6xRwKce4Wg_ip73LYN-n3lVGXak0qGY_aem_AbxyGLyWnckCyvbkFyfJPMfQQY4aY0tEBwWp-jHr-u5MoP9cOfpG-wd6cNItEx4A-87JpMlctWxDgzrmOmTtHeMdJ).

- [14] Filgueiras, F. (2022). The politics of AI: democracy and authoritarianism in developing countries *Journal of Information Technology and Politics*, 19(4), 449-464. <https://doi.org/10.1080/19331681.2021.2016543>.
- [15] Ittefaq, M., Zain, A., Arif, R., Ahmad, T., & Iqbal, A. (2025). Global news media coverage of artificial intelligence (AI): A comparative analysis of frames, sentiments, and trends across 12 countries. *Telematics and Informatics*, 96, 102223. <https://doi.org/10.1016/j.tele.2024.102223>.
- [16] Mantis Analytics. Protect Cognitive Security in Real [Mantis Analytics. Real-time cognitive security protection]. Retrieved from <https://mantisanalytics.com/>.
- [17] Osavul – an AI-powered security against information threats [Osavul – protection against information threats based on artificial intelligence]. Retrieved from <https://www.osavul.cloud/>.

**Катерина Олександрівна Павшук**

кандидатка юридичних наук, доцентка  
доцентка кафедри конституційного права України  
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого  
61024, вул. Григорія Сковороди, 77, Харків, Україна  
e-mail: k.o.pavshuk@nlu.edu.ua  
ORCID 0000-0003-0588-4178

**Kateryna O. Pavshuk**

Ph.D. in Law, Associate Professor  
Associate Professor of the Department of Constitutional Law of Ukraine  
Yaroslav Mudryi National Law University  
61024, 77 Hryhoriia Skovorody Str., Kharkiv, Ukraine  
e-mail: k.o.pavshuk@nlu.edu.ua  
ORCID 0000-0003-0588-4178

**Рекомендоване цитування:** Павшук К. О. «Усміхнися і проголосуй»: чи викликає довіру використання штучного інтелекту на виборах? *Проблеми законності*. 2025. Вип. 169. С. 20–36. <https://doi.org/10.21564/2414-990X.169.328486>.

**Suggested Citation:** Pavshuk, K.O. (2025). "Smile to Vote": is the use of Artificial Intelligence in Elections Credible? *Problems of Legality*, 169, 20-36. <https://doi.org/10.21564/2414-990X.169.328486>.

Статтю подано / Submitted: 30.04.2025  
Доопрацьовано / Revised: 25.05.2025  
Схвалено до друку / Accepted: 30.06.2025  
Опубліковано / Published: 02.07.2025